

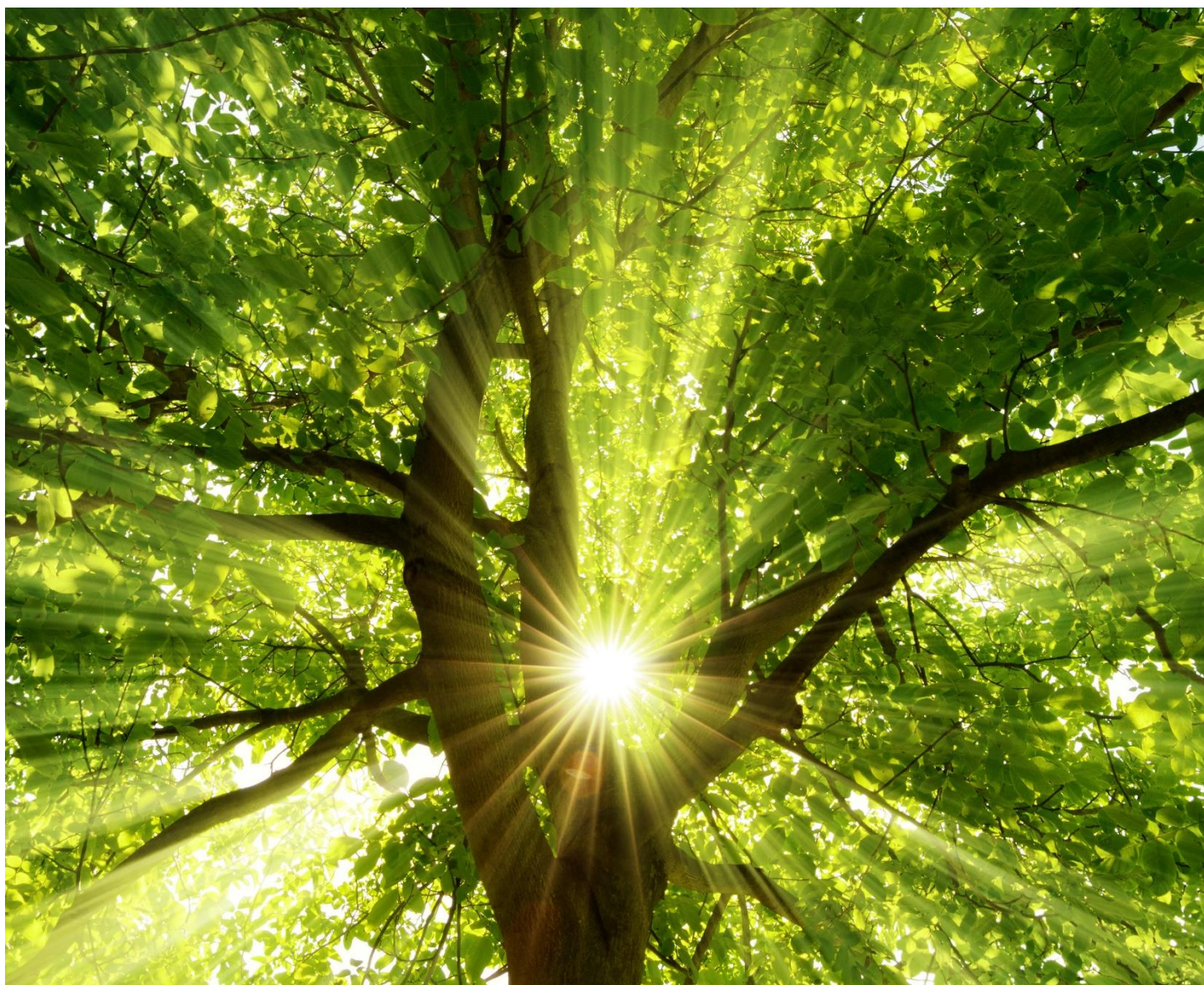
Innlandet fylkeskommune

► **Medvirkningsseminar for tre regionale planer**

Oppsummeringsrapport

Regional plan for samfunnssikkerhet, Regional plan for klima, energi og miljø, Regional plan for det inkluderende Innlandet

Oppdragsnr.: 52109830 Dokumentnr.: 001 Versjon: 02 Dato: 2022-04-22

Oppdragsgiver: Innlandet Fylkeskommune
Oppdragsgivers kontaktperson: Inger Stubsjøen
Rådgiver: Norconsult
Oppdragsleder: Hedda Muren Olsen
Fagansvarlig: Rina Brunsell Harsvik
Andre nøkkelpersoner: Synne Dækko Næss, Gunnar Ridderstrøm

02	2022-04-22		Hedda Muren Olsen Synne Dækko Næss	Rina Brunsell Harsvik	Rina Brunsell Harsvik
01	2022-04-08		Hedda Muren Olsen Synne Dækko Næss	Rina Brunsell Harsvik	Rina Brunsell Harsvik
Versjon	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

► Sammen drag

Denne rapporten er dokumentasjon av gjennomføringen, samt oppsummering av resultatene fra verksteder hold i regi av Innlandet fylkeskommune. Verkstedene ble gjennomført som en del av medvirkningsprosessen knyttet til utarbeidelse av tre regionale planer for fylket, De aktuelle planene for medvirkningen var:

- ❖ Regional plan for samfunnssikkerhet
- ❖ Regional plan for klima, energi og miljø
- ❖ Regional plan for det inkluderende Innlandet

Medvirkningen skjer i forbindelse med utarbeidelse av planforslag. Offentlig forvaltning, næringsliv, utdanningsinstitusjoner og frivilligheten var målgruppe for medvirkningen. De overordnede rammene for medvirkningen og hvilke problemstillinger som trekkes frem baseres på vedtatt planprogram for de tre planene.

Hovedfokuset i verkstedene var å få diskutert problemstillinger i lys av regionalt samarbeidet, fylkeskommunens rolle og hvordan de regionale planene blir gode dokumenter for de ulike kommunene, virksomhetene og personene som skal benytte de.

Det ble avholdt fire verksteder i løpet av mars 2022 på Tynset, Hamar, Gjøvik og Elverum. Verkstedene varte fra kl. 10:00 – 15:00 og bestod av innlegg/presentasjoner, gruppearbeid og plenumsdiskusjoner. Det ble sendt ut informasjon til deltakere på forhånd av verksteder. Både program, en kort introduksjon, samt problemstillinger som skulle diskuteres sendtes ut til påmeldte deltakere. Dette ble gjort for å forbedre deltakere og stimulere til refleksjon i forkant av verkstedene. I alle verkstedet hang det plakater med informasjon om de ulike planene; målsettinger, viktige temaer og problemstillinger. I etterkant ble det sendt ut en evaluering av verkstedene hvor deltakere både kan komme med øvrige innspill og gi beskjed om de ønsker å bidra til videre utvikling av planene i tillegg til deres vurdering av gjennomførte verksted.

Det var innleide prosessledere fra Norconsult som ledet verkstedene. Norconsult hadde ansvar for dokumentering og utarbeidelse av denne rapporten. Planlegging av verkstedene ble gjennomført i samarbeid mellom Innlandet fylkeskommune og innleide konsulenter.

► Innhold

1	Innledning	7
1.1	Metode og design	7
1.1.1	<i>Behov for justering av verksteddesign</i>	7
1.2	Gjennomføring av verksteder	8
1.2.1	<i>Tynset</i>	8
1.2.2	<i>Hamar</i>	9
1.2.3	<i>Gjøvik</i>	9
1.2.4	<i>Elverum</i>	10
2	Regional plan for klima, miljø og energi	11
2.1	Spørsmål 1	11
2.1.1	<i>Fellestrekk fra de fire samlingene</i>	11
2.1.2	<i>Spesielle/andre innspill fra de fire samlingene</i>	12
2.2	Spørsmål 2	12
2.2.1	<i>Fellestrekk</i>	12
2.2.2	<i>Ulikheter</i>	13
2.3	Spørsmål 3	13
2.3.1	<i>Fellestrekk</i>	13
2.3.2	<i>Ulikheter</i>	14
3	Regional plan for det inkluderende Innlandet	15
3.1	Spørsmål 1	15
3.1.1	<i>Fellestrekk</i>	15
3.1.2	<i>Ulikheter</i>	16
3.2	Spørsmål 2	16
3.2.1	<i>Fellestrekk</i>	16
3.2.2	<i>Ulikheter</i>	17
3.3	Spørsmål 3	18
3.3.1	<i>Fellestrekk</i>	18
3.3.2	<i>Ulikheter</i>	19
3.4	Spørsmål 4	19
3.4.1	<i>Fellestrekk</i>	19
3.4.2	<i>Ulikheter</i>	20
4	Regional plan for samfunnssikkerhet	21
4.1	Spørsmål 1	21
4.1.1	<i>Fellestrekk</i>	21
4.1.2	<i>Ulikheter</i>	22
4.2	Spørsmål 2	23

4.2.1	Fellestrekk	23
4.2.2	Ulikheter	23
4.3	Spørsmål 3	23
4.3.1	Fellestrekk	23
4.3.2	Ulikheter	24
4.4	Spørsmål 4	24
4.4.1	Fellestrekk	24
4.4.2	Ulikheter	25
5	Innlegg fra unges stemmer	26
5.1	Tynset (Savalen)	26
5.2	Gjøvik	28
5.3	Elverum	29
6	Oppsummering	33
6.1	Veien videre for medvirkning	33
7	Vedlegg	
7.1	Dokumentasjon inndelt etter lokasjon	Feil! Bokmerke er ikke definert.
7.1.1	Tynset (Savalen)	Feil! Bokmerke er ikke definert.
7.1.2	Hamar	Feil! Bokmerke er ikke definert.
7.1.3	Gjøvik	Feil! Bokmerke er ikke definert.
7.1.4	Elverum	Feil! Bokmerke er ikke definert.
7.2	Evaluerings skjema inndelt etter lokasjon	Feil! Bokmerke er ikke definert.

1 Innledning

Innlandet fylkeskommune arbeider med utvikling av tre regionale planer; Regional plan for klima, miljø og energi, Regional plan for det inkluderende Innlandet, samt Regional plan for samfunnssikkerhet. Planprogram for de tre planene ble vedtatt av fylkesutvalget 29. juni 2021.

Som et ledd i utviklingen av de tre planene ble det arrangert fire medvirkningsverksteder vinteren 2022;

- ❖ Tynset 7. mars
- ❖ Hamar 12. mars
- ❖ Gjøvik 18. mars
- ❖ Elverum 25. mars

Verkstedet på Hamar var forbeholdt for lag, organisasjoner og frivillige, mens de tre øvrige primært var rettet mot kommuner, næringsliv, kompetanseinstitusjoner og ungdom.

1.1 Metode og design

Verkstedene ble planlagt av Innlandet fylkeskommune og innleide konsulenter fra Norconsult. De tre planene hadde ulik status med tanke på fremdrift og ferdigstillelse. Fokuset i verkstedene ble dermed å diskutere planene i et bredt perspektiv, med vekt på behov og muligheter for regional samhandling. Verkstedene var basert på gruppearbeid med plenumsoppsummeringer. Det ble hentet inn bordverter fra Innlandet fylkeskommune som skulle hjelpe å lede gruppene i diskusjon.

Ved påmeldingen til verkstedene skulle deltakerne prioritere de tre planene, basert på relevans/interesse for deltakeren. I utgangspunktet skulle alle jobbe med to av planene; første prioritet i en lang økt og andre eller tredje prioritet i en kortere økt. På Hamar var det en ren tredeling av tid mellom planene. Årsaken var at dette verksted besto av lag, organisasjoner og frivillige og var en mindre gruppe.

Verkstedene var planlagt i 3 arbeidsbolker; 1) «Samfunnsflokene» og de utfordringer man ser på tvers av planene, 2) Gruppearbeid lang økt, og 3) Gruppearbeid med kort økt (kommentere og supplere andres arbeid). På denne måten fikk deltakerne jobbe med mer enn en plan, men med ekstra tid til å jobbe med den planen de ønsket å prioritere høyest. Denne organiseringen sikrere flere iterasjoner (gjentatte diskusjoner) for hver plan, og deltakerne får innblikk i hvilke tema og utfordringer forrige gruppe hadde trukket frem.

1.1.1 Behov for justering av verksteddesign

Første verksted på Tynset ble gjennomført i henhold til opprinnelig plan, men det oppstod utfordringer knyttet til organiseringen. Den største utfordringen var knyttet til stor skeivfordeling mellom prioritering av planene, og et av plantemaene hadde færre påmeldte i forhold til de to andre. I tillegg var det en del deltakere som ikke hadde tatt stilling til denne prioriteringen, noe som bød på utfordringer i fordelingen av grupper for bolk 2) og 3).

Etter gjennomføring av et enklere design på Hamar, og med erfaringene fra Tynset, ble det besluttet å gjennomføre verksteder på Gjøvik og Elverum med Hamars forenklete design (se dagsorden for hver av lokasjonene under). Det ble sendt ut oppdatert program i forkant av de resterende verkstedene. Justeringen styrket både gjennomføringen og resultatet for den enkelte plan.

1.2 Gjennomføring av verksteder

I forkant av verkstedene ble det sendt ut både program, kort introduksjon til de ulike planene, samt problemstillinger som skulle diskuteres. Dette ble gjort for å forberede deltakere og gi de en anledning til å sette seg inn i problemstillingene før verkstedene.

Det ble på alle verkstedene holdt en introduksjon av dagen:

- ❖ Velkommen ved en fylkespolitiker
- ❖ Gjennomgang av agenda og kjøreregler
- ❖ Våre ønsker for Innlandet – Presentasjon ved representant fra Ungdommens fylkesting
- ❖ Nye regionale planer for Innlandssamfunnet

Deretter gikk vi videre i arbeidsbolker som var bygget opp på følgende måte:

- ❖ Introduksjon til aktuell plan
- ❖ Gruppearbeid
- ❖ Oppsummering og diskusjon i plenum
- ❖ Pause

Verkstedene ble avsluttet med en kort presentasjon av veien videre, samt en takk for deltakelsen.

1.2.1 Tynset

Verkstedet på Tynset ble avholdt på Savalen Fjellhotell mandag den 7.mars kl. 09:30 – 15:00. Det var 41 deltakere totalt, inkludert arrangørene.

Agenda for dagen:

Kl. 09.30 Registrering, kaffe/te og mingling

Kl. 10.00 Introduksjon

Velkommen ved fylkespolitiker Mari Gjestvang

Våre ønsker for Innlandet ved Thea Moldstad, Ungdommens fylkesting

Agenda og kjøreregler

Nye regionale planer for Innlandssamfunnet ved Inger Stubsjøen, Innlandet fylkeskommune

Kl. 10.30 Oppgave 1: De viktigste regionale innsatsområdene framover

Kl. 11.30 **L U N S J**

Kl. 12.15 Oppgave 2a: Gruppearbeid – innspill til plan nr. 1

Kl. 13.45 **P A U S E**

Kl. 14.00 Oppgave 2b: Kafé-dialog til plan nr. 2

Kl. 14.45 Oppsummering og veien videre

Kl. 15.00 **S L U T T**

1.2.2 Hamar

Verkstedet på Hamar ble avholdt på Scandic Hamar lørdag den 12.mars kl. 09:30 – 15:00. Det var 38 deltakere totalt, inkludert arrangørene. Her var frivilligheten, lag og organisasjoner invitert og fokuset for dagen var på frivillighetens rolle innenfor problemstillingene.

Kl. 09.30 Registrering, kaffe/te og mingling

Kl. 10.00 Introduksjon

Velkommen ved fylkespolitiker Mari Gjestvang

Frivillighetens betydning ved Hege Lysholm, Innlandet Røde Kors

Agenda og kjøreregler

Nye regionale planer for Innlandssamfunnet ved Inger Stubbsjøen, Innlandet fylkeskommune

Kl. 10.30 Verksted 1: Klima, miljø og energi

Kl. 11.30 **PAUSE**

Kl. 11.45 Verksted 2: Inkludering

Kl. 13.00 **LUNSJ**

Kl. 13:45 Verksted 3: Samfunnssikkerhet

Kl. 14.45 Oppsummering og veien videre

Kl. 15.00 **SLUTT**

1.2.3 Gjøvik

Verkstedet på Hamar ble avholdt på Strand Hotell fredag den 18.mars kl. 09:30 – 15:00. Det var 94 deltakere totalt, inkludert arrangørene.

Kl. 09.30 Registrering, kaffe/te og mingling

Kl. 10.00 Introduksjon

Velkommen ved fylkesvaraordfører Aud Hove

Våre ønsker for Innlandet ved Jenni Askvig og Rakel Therese Moen, Ungdommens fylkesting

Agenda og kjøreregler

Nye regionale planer for Innlandssamfunnet ved Inger Stubbsjøen, Innlandet fylkeskommune

Kl. 10.30 Verksted 1: Klima, miljø og energi

Kl. 11.30 **LUNSJ**

Kl. 11.45 Verksted 2: Inkludering

Kl. 13.00 **PAUSE**

Kl. 13:45 Verksted 3: Samfunnssikkerhet

Kl. 14.45 Oppsummering og veien videre

Kl. 15.00 **SLUTT**

1.2.4 Elverum

Verkstedet på Hamar ble avholdt på Elgstua Hotell fredag den 25.mars kl. 09:30 – 15:00. Det var rundt 95 deltakere totalt, inkludert arrangører.

Kl. 09.30 Registrering, kaffe/te og mingling

Kl. 10.00 Introduksjon

Velkommen ved fylkespolitiker Per-Gunnar Sveen

Våre ønsker for Innlandet ved Sigrun Myrvang og Erle Marie K. Andersen, Ungdommens fylkesting

Agenda og kjøreregler

Nye regionale planer for Innlandssamfunnet ved Inger Stubbsjøen, Innlandet fylkeskommune

Kl. 10.30 Verksted 1: Samfunnssikkerhet

Kl. 11.30 **PAUSE**

Kl. 11.45 Verksted 2: Klima, miljø og energi

Kl. 13.00 **LUNSJ**

Kl. 13:45 Verksted 3: Inkludering

Kl. 14.45 Oppsummering og veien videre

Kl. 15.00 **SLUTT**

I de neste kapitlene blir gruppearbeidet som er gjennomført i alle verkstedene gjennomgått. Dette inkluderer en analyse over hva som er fellestrekkene og ulikhetene mellom de ulike lokasjonene. Dette skal både gi en god og overordnet oversikt over alle innspillene som er gitt gjennom hele medvirkningsprosjektet, samt en innsikt i hva som er felles for alle verkstedene og hva som skiller dem.

2 Regional plan for klima, miljø og energi

2.1 Spørsmål 1

Det første spørsmålet omhandlet klima og var «Hva kan din region bidra med for at Norge blir et lavutslippssamfunn i 2050?» Mange av innspillene som kom til dette spørsmålet gikk også igjen i de øvrige to spørsmålene.

2.1.1 Fellestrekk fra de fire samlingene

For de fire samlingene kan innspillene samlet sett oppsummeres slik:

Teknologi og kunnskap

Teknologi og innovasjon er en sentral del av å finne nye løsninger som er mer bærekraftige. Her er det viktig å samarbeide mer med forskningsmiljøene og næringslivet for å heve kompetansen

Det er viktig å energieffektivere eksisterende energianlegg.

Fornybar energi

Vi bør arbeide for å ta i bruk nye fornybare energikilder slik som solenergi og bioenergi og jobbe for å redusere utslipp fra alle sektorer, herunder også indirekte utslipp.

Gjenbruk

Innlandet må fokusere på gjenbruk av materialer og restaurering av bygg, og på hvilke typer materialer som bør brukes.

Videre er det sentralt at det innføres sirkulærøkonomi, at det satses på et bærekraftig forbruksmønster, og vi må bruke mer delingsløsninger. Det må også jobbes for en utvikling som er bærekraftig og ikke tenke på utvikling som kun vekst.

Produksjon og avfall

Innlandet må bli mest mulig selvforsynt og ha lokal matproduksjon. Det må bli generelt mer lokal bearbeiding, som vil bety mindre transport.

Det må jobbes mer med miljø og bærekraft i landbruket og i skogbruket, Her blir det viktig å kartlegge naturtyper og arealer, og se på hva som er verdifullt og hva som kan brukes til produksjon. Innlandets skog kan brukes som nasjonalt verktøy for å binde CO₂. Det er også behov for bedre avfallshåndtering.

Transport og mobilitet

Vi trenger en bedre og mer fleksibel kollektivtransport som er tilpasset lokalsamfunnet. Det ble nevnt at man burde sambruke felles løsninger for transport, slik som å koble gods- og persontransport bedre sammen.

Det må jobbes med en elektrifisering av bilparken og andre transporttilbud, herunder få på plass en god ladeinfrastruktur. For å øke mer aktive transportformer er det behov for bedre sykkeltilrettelegging og fortau for gående, slik at tilbudet blir mer trafiksikkert.

Holdningsendring

For å jobbe mot lavutslippssamfunnet er det behov for holdningsendringer. Alle vil ha forandring, men ingen vil endre seg. Så hvordan endre adferd? Og hva er det som monner? Her trenger vi mer involvering og informasjonsdeling, og man må ha bedre kunnskap for å jobbe med å nå målene.

2.1.2 Spesielle/andre innspill fra de fire samlingene

På samlingen på Hamar var det i tillegg til de andre fellestrekkene, som står omtalt under, et fokus blant deltakerne på planarbeid og at arealplanleggingen må støtte opp under klima og miljø.

På samlingen i Gjøvik tok en gruppe opp problemstillingen rundt fossile energikilder i Norge. Bør man stoppe produksjon av olje og gass i Norge? Det er en kompleks problemstilling. Er det bedre å kjøpe energi som er produsert ved kullkraftverk i utlandet?

På Gjøvik trakk de frem at nettverks-/bredbåndutbygging var viktig for å få til en bærekraftig utvikling.

2.2 Spørsmål 2

Spørsmål to var «*Hvordan bør vi arbeide for å sikre og ivareta naturens og miljøets bærekraft?*».

2.2.1 Fellestrekk

Fellestrekkene fra de fire samlingene kan oppsummeres og deles inn i følgende temaer:

Biologisk mangfold

Vi må ta vare på det vi har! På den måten beskyttes artsmangfold og økosystem. Det er også viktig å ta vare på sammenhengende natursystemer på tvers av kommune grenser. Det er også viktig å ivareta immaterielle verdier knyttet til naturen og til bærekraft. Skogen kan også brukes som klimatiltak. Flatehogst kan byttes ut med mer skånsomt og bærekraftig skogbruk.

Hyttepolitikk

Hytteutbyggingen trenger flere statlige bestemmelser og regler, mer styring og en nasjonal hyttepolitikk. Det er behov for å redusere antall og størrelse på hyttene og tenke nærmere gjennom hvor de plasseres i landskapet.

Landbruk

Vi må få et mer bevist forhold til de områdene vi har i dag og bruke jorden, men her er det viktig å ta hensyn til utmark og beitedyr for å ta vare på mangfoldet. For å sikre bærekraftig drift, er innovasjon en viktig del av landbruket. Innovasjonen skjer ikke hos bonden, men hos maskinprodusentene.

Fornybare energikilder

For å få større utnyttning av solenergi bør det etableres intensiver for installering av solceller for både private hjem og bedrifter. Vindkraft er en fornybar energikilde som kan utnyttes mer, men her var det litt uenighet om fordelene.

Vannkraft er en allerede godt utnyttet fornybar energikilde. Man bør derfor satse på allerede eksisterende vannkraftverk, og bygge ut og utvikle disse. Det vil være til vår fordel å effektivisere energiproduksjonen i eksisterende anlegg heller enn å bygge nytt.

Politikk og arealplanlegging

Det er nødvendig å kartlegge behov. Alle klima- og miljøplaner må være like harmonisert på fylkesnivå som på kommune nivå. Det er behov for mer bevisst planlegging og en arealplanlegging som er mer kunnskapsbasert. Det bør være tidligere implementering av FN bærekraftsmål i planarbeidet.

Kompetanse og læring

Det bør satses mer på forskning og man har et tettere samarbeid mellom forvaltning og academia. Pilotprosjekter vil være med på å skaffe ny kunnskap og øke kompetansen på bruk og vern av naturressurser og artsmangfold.

Bærekraft

Det er behov for et større fokus på ressursbruk, og at varene vi produserer og kjøper er mer kortreiste. Det bør stimuleres til bærekraftig bruk og vekst og et sirkulert forbrukssystem med mer gjenbruk. Det bør også satses mer på kollektivtransport som jernbane.

Søppelhåndtering

Det er viktig å få på plass en bedre håndtering av søppel, deriblant forhindre forsøpling og et bedre sorteringssystem.

2.2.2 Ulikheter

På samlingen i Elverum ble det trukket frem to punkter som ikke var nevnt av andre. Det første omhandlet kunnskap om bærekraft. Her mente de at vi burde høre på ungdommen, da de har mye kunnskap om temaet. Her har fylkeskommunen et ansvar for også å øke kompetansen om bærekraft i videregående skoler. Det andre handlet om gjødselbruk og at den måtte både reduseres. Det burde utvikles andre metoder for å fremstille gjødsel på.

På samlingen på Hamar mente de at frivilligheten kan være nøkkelen til å spre informasjon om miljø- og klimatiltak. Det er viktig å få informasjon og informasjonen må tilbake til organisasjonene. Det er derfor viktig at støtten til frivilligheten ikke kuttes.

2.3 Spørsmål 3

Det tredje spørsmålet bestod av to delspørsmål; «*Hvordan og på hvilke måter skal Innlandet øke produksjonen av fornybar energi? Hvordan tilrettelegge for at energieffektiviseringen i Innlandet skal gå så raskt som mulig?*».

2.3.1 Fellestrekk

Fellestrekkene kan oppsummeres slik:

Økonomiske rammer

Det er behov for handling og implementering av flere ulike tiltak, men de økonomiske rammene er for små til å ta i bruk nye mer effektive løsninger for fornybar energi.

Sirkulær tankegang

Det er også viktig at man satser på rehabilitering av bygg og etterisolering. Vi bør utnytte eksisterende infrastruktur, ved for eksempel at vi beholder eksisterende vannkraftverk og oppgraderer disse.

Valg av løsning

Det er behov for mer tilpassede løsninger. Eksempelvis kan det være forskjell på energikilder som bør brukes i tettbygde strøk sammenliknet med spredtbygde strøk. Det bør brukes mer Bioenergi. Bruke mer møkk, matavfall og trevirke til biogassproduksjon. Skogbruket burde levere mer energi ut i samfunnet. Det burde brukes mer solenergi, og her er det behov for støtterordninger for installering av solceller. Vindkraftetablering kn være en god løsning om det etableres uten store naturinngrep, som er bedre tilpasset i landskapet. Etablering av desentralisert, småskala energiproduksjon vil gjøre at man er mer selvforsynt.

Forbruk

Vi må redusere forbruket slik at det blir mindre bruk og kast, og tenke mer sirkulært. Energieffektivisering og arbeid med dette bør være mer konkret og målbart, samt det burde etableres et verktøy for å kunne stille krav og få krav pålagt. Det burde bli differensiering av bruk av strøm og mer bevissthet om hva vi bruker strøm til.

Kompetanse

Det er behov for kompetanseheving og utdanning på fornybar energi. Man må bruke fagfolk og utfordre universiteter og høyskoler for å finne gode løsninger. Fylkeskommunen kan gi erfaringsoverføring gjennom god eksempler og konkrete løsninger. Det må bli tydeligere kommunikasjon, mer kunnskap og det må lages felles mål som er forankret.

Transportbehov

Det må bli mindre transport av mennesker, varer og generelt mindre reising, også i reiselivet. Det bør satses mer på lokale kunder.

Holdninger

Det kreves også holdningsendringer for eksempel til forbruket, og at man tenker mer over hva man bruker strøm til. Folk må også tenke mer på vern når det kommer til energiproduksjon.

2.3.2 Ulikheter

På Gjøvik kom de med et konkret tiltak om å åpne for nedstrøms magasinering av vannkraft og løfte opp igjen fornybare kilder om natten. Bruke overskuddsvarme fra industri til oppvarming av boliger. Man kan bruke Mjøsa som varmekilde gjennom varmepumpeteknologi, og bruke flomtiltak som også produserer energi.

3 Regional plan for det inkluderende Innlandet

3.1 Spørsmål 1

Det første spørsmålet deltakerne arbeidet med var «*Hvordan skape utdanningsløp som er tilgjengelige, inkluderende, innovative og fremmer livslang læring?*». Dette spørsmålet rommer mye, og mange av innspillene som kom i første spørsmål går igjen i de øvrige besvarelsene; frivillighetens rolle, fleksible løsninger, varierte tilbud, samarbeid, holdningsarbeid og ansvarliggjøring er noen overordnede hovedpunkter for arbeidet med Regional plan for det inkluderende innlandet.

3.1.1 Fellestrekk

Fleksibilitet

Fleksibilitet i løsningene er et punkt som går igjen. Både fleksibilitet med tanke på type fag man ønsker å ta, større muligheter for å sette sammen tilpassede løp både i grunnskole og videregående skoler, slik som det er på universitetene. Det er også stort fokus på fleksibilitet med tanke på digitale løsninger, det passer ikke for alle, men kan være utslagsgivende for å gjennomføre for andre. Forsøk med samlingsbasert utdanning på videregående skoler ble også foreslått. Samtidig som det blir lagt vekt på fleksibilitet går også stikkordene stabilitet og robusthet igjen. Kommentarer på stabilitet og robusthet viser til tilbudet på overordnet nivå; at videregående linjer ikke blir lagt ned, at man er sikker på at man får fullføre tre år på samme skole når man først har fått plass og at man har et tilbud som er godt nok faglig, med gode lærere.

Yrkesfag og praktiske fag

Det er gjennomgående innspill på viktigheten av yrkesfag og praktiske fag; spesielt for innlandet. Diskusjonene handler overordnet om å stryke deres posisjon. Det bør være enklere å fullføre fagbrev selv om man trenger mer tid, tilpasset opplegg etc. I utstrekning av dette trengs det også flere og bedre lærlingplasser. Det trekkes også frem av flere at det burde satses mer på praktisk utdanning tidligere i skolesystemet; kan man ha arbeidstrening/ være «lærling» og ha fokus på praktisk opplæring allerede på ungdomsskolen? Hypotesen som trekkes frem er at dette kan bidra til at flere trives, opplever mestring og fullfører skolen, samt at man får tettere bånd mellom potensielle arbeidsgivere og skoler/utdanningsinstitusjoner.

Etter og videreutdanning

Gode etter- og videreutdanningstilbud trekkes frem som et viktig tiltak for å få folk tilbake i arbeid, få innvandrere fortere inn i arbeidslivet og mer effektiv omskolering. Det må være sømløse ordninger, mer kunnskap og informasjonsspredning om tilbudene, og tilbudene må være desentraliserte og differensierte for å nå «alle». Det er også et stort fokus på at etter- og videreutdanning (EVU) og omskolering må ha en god link til behovet i arbeidslivet – dette vil styrke sjansen for at man kommer seg i arbeid etterpå. Behovsprøvde løsninger og tiltak går igjen i diskusjonene. Stikkordene fleksibilitet og robuste tilbud fra første avsnitt i delkapittelet er gjeldene også her. Bedre tilbud om språkopplæring var også et viktig moment.

Samarbeid

Det er et stort fokus på samarbeid. Dette gjelder mellom utdanning/skole og arbeidsgiver, men også mellom utdanningsinstitusjoner; mellom grunnskole og videregående skoler, mellom videregående skoler og etter- og videreutdanningen. Det trekkes også frem institusjonelt samarbeid. Skole og utdanning, NAV, frivilligheten, kommunen, og fylkeskommunene må jobbe på tvers av sektorer og geografi om Innlandet skal lykkes med å skape tilgjengelige, inkluderende og innovative utdanningsløp som fremmer livslang læring.

Behovet for samarbeid kan forstås både for å styrke individets løp fra grunnskole til arbeidsliv, men også for de som har falt utenfor arbeidslivet, og integrering av innvandrere i skole og opplæringstilbud.

Skoler er mer enn utdanningsinstitusjoner; helhetlig tilbud og fokus på mestring

Det ble på tvers av samlingene snakket en del om hvorfor noen faller utenfor og hvordan det kan unngås. Det er flere som drar frem trivsel og mestring. Rammen for «innenfor» og «utenfor» er for trange, det må være større spillerom for tilpasning, spesielt for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Deltakerne virker relativt samstemte i at dette oppnås ved å se på utdanningsinstitusjoner som mer enn bare utdanning. Skole og utdanning er også viktige institusjoner for sosialisering, integrering i storsamfunnet. Det er en arena for å fange opp de som sliter, samt tilby helsetjenester. Spesielt var det fokus på psykiske helsetjenester. Det viktigste er å oppnå trygghet, finne det man mestrer, skape trivsel og følelsen av at en hører til. Samlingene er også samstemte i at det trengs flere midler til prosjekter, tiltak og flere lærere for å oppnå dette.

Desentralisert tilbud

Innlandet er et stort fylke og det er viktig at tilbudene er desentralisert. Hypotesen virker å være at ved å skape større fleksibilitet både i form og innhold, samt ved å etablere et godt samarbeid kan man oppnå et desentralisert tilbud av god standard.

3.1.2 Ulikheter

Gjøvik og Tynset hadde i større grad enn Elverum og Hamar fokus på tidlig innsats for å forhindre at noen faller utenfor faglig og sosialt, samt at det bør være et gjennomgående holdningsarbeid helt fra barnehagealder med tanke på inkludering og å fremme mangfold.

Det ble snakket om alle aldersgrupper på alle fire verkstedene, men overordnet var det på Hamar mer fokus på voksenopplæring og lærlinger enn på de øvrige verkstedene, som forklarer hvorfor det ikke var så stort fokus på tidlig innstas her som Gjøvik og Tynset.

I tillegg løftes et interessant moment på samlingen på Hamar hvor det var frivilligheten som deltok; i skole, utdanning og opplæring bør man bruke begrepet allianse heller enn samarbeid. Bakgrunnen er at flere har en opplevelse av at begrepet samarbeid ofte brukes i prosjektsammenhenger med en tidsbegrensing. I denne sammenheng mener deltakerne på Hamar at det er behov for å etablere *langvarige allianser* mellom opplæring/utdanning og arbeidslivet.

3.2 Spørsmål 2

Spørsmål to var «*Hvordan skape et velutviklet arbeidsliv med plass til alle?*». Det er mange av de samme momentene som går igjen i spørsmål en og to.

3.2.1 Fellestrekk

Samarbeid og samordning

Samarbeid og samordning mellom aktører, etater og tilbud ble trukket frem på alle samlinger. NAV, frivilligheten, arbeidsplassene og kommunene er de aktørene det blir fokusert mest på. Skole, arbeid, helse og integrering er sektorer som må jobbe mer på tvers, og både det offentlige og det private må ta ansvar.

Lokale ressursentre med tverrfaglige team som samarbeider med næringslivet for å identifisere muligheter, og koble arbeidstakere og arbeidsgivere er et av forslagene som kommer frem. Flere trekker også frem kontaktpersoner/veiledere som et godt tiltak. Her tenker man ikke på saksbehandlere, men f.eks. en pensjonist som har lang arbeidserfaring eller en bonde som trenger hjelp på gården. Frivillighetens rolle trekkes også mye frem i denne sammenhengen – frivilligheten kan være en nøkkelspiller i å få gjennomføre slike ideer som kontaktpersoner/veiledere. Frivillige organisasjoner har ofte stor geografisk utstrekning, de har ofte et stort eksisterende nettverk, samt en tydelig posisjon og tillitt i lokalsamfunnet.

Det er samtidig behov for samarbeid på tvers av bedrifter. Nettverk og arbeids-HUB hvor også mindre bedrifter kan lære av hverandre, og styrke tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid.

På samme måte som i spørsmål en pekes det også på behov for å fokusere på hvilken kompetanse det faktisk er behov for i arbeidslivet generelt, og i lokalsamfunnet spesielt.

Enklere inngangsport

Det er behov for flere arenaer for arbeidstrening med en lavere terskel for deltakelse. Det finnes mange oppgaver i samfunnet som ikke nødvendigvis krever formell kompetanse for å løse. F.eks. kan deltakelse i frivilligheten gi mer uformell opplæring og være en inngangsport for de som trenger arbeidstrening. Det pekes også på flere sommerjobber for de under 18 år, mange nok lærlingplasser med god oppfølging, flere muligheter for traineeprogram og langsiktige løsninger hos NAV.

Holdningsarbeid: kompetanse og krav

Holdningsarbeid trekkes frem som en viktig faktor. Vi må jobbe med holdninger fra skolealder både med tanke på mangfold, bygge ned stereotypier og skape større åpenhet for ulikheter i arbeidslivet. Men, det pekes også på at det må jobbes på en strukturell måte også i arbeidslivet.

Det bør stilles krav til arbeidsgivere om inkludering, for eksempel krav om å ta inn kvalifiserte søkere med nedsatt funksjonsevne, hull i CV-en eller minoritetsbakgrunn til intervju i offentlige virksomheter. Dette burde også praktiseres i private bedrifter og næringsliv, men mange grupper peker her på at kommuner og fylkeskommuner skal ta spesielt ansvar for inkludering i arbeidslivet og være eksempler til etterfølgelse.

I tillegg diskuteres krav som stilles til arbeidstaker. Det pekes på en «mastersyke» og krav om formell kompetanse. Må «alle» ha formell kompetanse for å bidra? Mange arbeidsgrupper på tvers av samlinger trekker frem at det må bli større fokus på hva individet *kan* bidra med i arbeidslivet og samfunnet. Godkjenningsordninger av realkompetanse, satse på rekvalifisering, påbyggingsløp for de med utdanning fra utlandet og benytte restarbeidsevne er noen av forslagene som kommer frem.

Fleksibilitet og tilrettelagte arbeidsplasser

Det offentlige og lokalsamfunn bør ta ansvar for å tilby flere tilrettelagte arbeidsplasser for ansatte med nedsatt funksjonsevne, nedsatt arbeidsevne eller andre utfordringer. Tilrettelegging med tanke på avstander til arbeidssted og ulike livsfaser pekes også på som viktig.

Arbeidslivet skal være langt, og det er behov for en viss fleksibilitet. Arbeidet bør være mindre statisk, og ha muligheter for å prøve nye oppgaver og stillinger. Det kan hindre at folk faller helt ut av arbeidslivet.

3.2.2 Ulikheter

På Elverum og Gjøvik ble det i større grad enn på Hamar og Tynset satt søkelys det systemet ved at man savner juniorpolitikk i arbeidslivet med tilrettelegging, krav og tilskudd til arbeidsgivere som stimulerer til mangfold både i ansettelse og i stillinger.

På Hamar trekkes arbeidstreningssystemet frem, og det diskuteres hvorvidt alle kommuner er klar over handlingsrommet og muligheten som faktisk finnes for å f.eks. skape arbeidsplasser.

3.3 Spørsmål 3

I denne delen av verkstedet jobbet gruppene med spørsmålet: «Hvordan skape lokalsamfunn som er inkluderende, tilgjengelige og bærekraftige?»

3.3.1 Fellestrekk

Gode sentrumstilbud og møteplasser

Det er behov for levende lokalsamfunn, og nesten alle gruppene på tvers av de fire samlingene peker på gode møteplasser, gode og relevante sentrumstilbud og aktiviteter som avgjørende. Dette gjelder både i bygd og by.

Det trekkes frem at møteplassene må være både formelle og uformelle og må oppmuntre til inkludering. Det bør være både møteplasser tilpasset enkelte grupper (ungdomsklubb f.eks.) men også møteplasser som går på tvers av alder, livssituasjon og bakgrunn. Det å fange opp de som er nye i bygda, de som bor lengst inne i dalen og de med svak økonomi går igjen som viktig innsatsområder.

Tilgjengeliggjøre aktivitetstilbudene

Behov for transport går igjen som en utfordring for deltakelse. Det er store avstander i Innlandet, og det å finne nye og mer effektive måter å frakte folk rundt på, også i bygdene, vil bidra til at flere kan være med. Samkjøring, kollektivtransport på bestilling og el-bygdesykkel er noen av forslagene som ble fremmet.

Økonomi er også et hinder som det pekes på. Det må være mulig også for de med svakere økonomi å delta i lokalsamfunnet og på aktiviteter. «Aktivitetspass», BUA, og fokus på deling er tiltak som kan bidra til å senke terskel for deltakelse.

Informasjon trekkes også frem. Det kan ikke bare informeres digitalt. Man må også bruke etablerte og effektive plattformer for kommunikasjon. Skolen trekkes frem som en effektiv arena for informasjonsdeling til mange. Her er også språklige aspekter viktige. Enkelt og tydelig språk, og informasjon på flere språk et tiltak som foreslås.

Varierte tilbud

Det er behov for variasjon, både med tanke på boliger, fritidstilbud, møteplasser og arbeidsplasser. For å få et levende samfunn trenger man mennesker i ulike livsfaser og -situasjoner. Da trengs det en viss variasjon i tilbudene.

Medvirkning

Medvirkning kommer også opp som tema på tvers av samlingene. Først og fremst et fokus på at tiltak, tilbud og møteplasser som tilbys må bunne i de reelle behovene og ønskene fra lokalsamfunnet. Hva er det egentlig de trenger for å skape tilgjengelige, inkluderende og bærekraftige lokalsamfunn?

Det kommer også opp at formelle medvirkningsprosesser må bli bedre; mer omfattende og favne bredere i hvem som inkluderes. Det er også et behov for ulike arena og organisering for medvirkning; hvor forgår medvirkningen, er det digitalt eller fysisk, hvem blir invitert inn, og ikke minst, *når* blir man invitert inn.

Ansvarliggjøring, frivillig arbeid og behov for ressurser

Ansvarliggjøring og bevisstgjøring av den enkelte kommer frem i alle samlinger. På Gjøvik var det en gruppe som sa at «inkludering er en aktivitet». Det er mye enklere for de som allerede er «inne» å invitere med noen, enn de som står på «utsiden» å invitere seg selv. Dette favner godt mange av de innspillene som kommer inn. Lokalsamfunn må forstå at man selv må ta initiativ og føle ansvar for å være inkluderende, dersom vi skal oppnå målsettingene i planen.

Dette har også et annet aspekt, nemlig slitasje på ildsjeler og frivillige. Frivilligheten og ildsjelene er svært viktige, men det må være gode rammer med tanke på antall som tar deltar, tilgjengelige midler, lokaler og ressurser (mat, klær etc.) for at de ikke skal brenne ut. Arbeid for å få den enkelte til å forstå og ta ansvar går igjen som et viktig moment.

3.3.2 Ulikheter

Her var samlingene ganske samstemte. Det var naturligvis mer fokus på de praktiske sidene ved frivilligheten på Hamar som for eksempel likere fordeling av ressurser mellom frivillige lag og organisasjoner.

På Hamar var de også opptatt av fylkeskommunes rolle i dette arbeidet, og mellom det regionale og lokale nivået. Det foreslås at fylkeskommunen kan fungere som en koblingsboks mellom frivillighet, lokale behov og regionale ressurser.

På Elverum kommer det også frem at det trengs eksempler på gode måter å organisere frivillighetssentraler og møteplasser på.

3.4 Spørsmål 4

Siste spørsmål i verkstedet om inkludering var: «*Hvordan redusere utenforskap og stimulere til økt deltakelse og livskvalitet for alle?*». Her er det svært mange likhetstrekk som i spørsmål tre og mange av innspillene er like. Det er derfor valgt å *kun trekke frem de nye momentene som kom i spørsmål fire*, som ikke ble trukket frem i spørsmål tre.

3.4.1 Fellestrekk

Holdninger

I tillegg til ansvarliggjøringen av den enkelte som vi så gikk igjen i spørsmål tre kommer et nytt moment frem i spørsmål fire; jobbe systematisk med holdningsendring. «Bygdedyret» må avlives, og det må være plass til å være annerledes. Fordommer og fremmedfrykt må bygges ned gjennom flere møtepunkt på tvers.

Det påpekes også at gode begrepsavklaringer og tydelige målsetting er viktige. For eksempel: hva er utenforskap?

Lavterskel tilbud

I spørsmål fire var det i enda større grad, enn spørsmål tre, fokus på generelle tiltak, gratis arrangementer, møteplasser for «alle» og at dette også må skje utover det offentlige rammer. Dette gjelder også uformelle aktiviteter og idrett, dvs. det som er «bare for gøy».

I tillegg trekkes viktigheten av å lykkes med livslang læring, lavere terskel for deltakelse i skole/utdanning og arbeidslivet som svært viktig.

Det må være enkelt å oppnå kontakt, det å møte mennesker, og ikke bare digitale løsninger. Det må lages arena for mulighet til uformelle samtaler.

Lokalt nettverk på tvers av generasjoner, kulturer og livssituasjon

I tillegg til å peke på møteplasser og aktiviteter som i spørsmål tre er gruppene mer opptatt av det lokale nettverket. Det må være trygge voksne som er tilgjengelige for barn og unge, nyinnflyttede bør få tilbud om fadderordninger, innvandrere kan få lokale «kontaktfamilier», i aktiviteter for barn bør det også legges opp til at foreldrene kan knytte sosiale bånd. Spesielt er det fokus på koblingen mellom eldre og barn/ungdom og integrering av *familier* i alle samlingene.

Mangfold i boligområder og inkluderende planutvikling.

I spørsmål fire er det også fokus på den formelle planleggingen. Arealplaner og utbyggingsområder må ha søkelys på større mangfold, slik at den får ulike tilbud når det kommer til bolig og utforming av områder. Fleksible og kollektive boløsninger med mulighet for delingsordninger er eksempler som kommer opp. Det er viktig at universell utforming inkluderes i arealplaner.

Frivilligheten

Her er gruppene mer entydige i behovet for gode rammer for frivilligheten. Frivilligheten er limet i samfunnet og det trengs økte midler til organisasjonene. Hamar peker spesielt på at det bør være likere rammevilkår for ulike lag og foreninger; f.eks. tilgang på lokaler. Gruppene peker på at for å komme ut av utenforskapet må man vite *hvor* man skal henvende seg.

3.4.2 Ulikheter

Det kommer ikke frem noe spesielle ulikheter mellom samlingene i spørsmål fire. Det var noe mer diskusjon om frivillighetens rolle på Hamar, og mer om behov for et bedre og tettere samarbeid på tvers av etater for å redusere utenforskap (spesielt skole og helse) på Tynset.

4 Regional plan for samfunnssikkerhet

4.1 Spørsmål 1

I forbindelse med medvirkningsarbeidet med Regional plan for samfunnssikkerhet er det viktig å påpeke at i tillegg til alle erfaringene Korona-pandemien ga samfunnet hadde krigen mellom Russland og Ukraina nylig brutt ut. Dette kan ha påvirket hvilke team deltakerne var opptatte av og hvordan de forholdt seg til spørsmålene.

Første spørsmål var «Hva er din organisasjons største utfordring når det kommer til håndtering av samfunnssikkerhet?». Hensikten med målet var å finne ut hvilke utfordringer de ulike regionene møter, og samtidig finne ut om det var variasjoner mellom organisasjoner. Tilbakemeldingene på dette spørsmålet kan i hovedsak oppsummeres i at de omhandler fagkompetanse, strukturer, ressurser eller samarbeid.

4.1.1 Fellestrekk

Under temaet samfunnssikkerhet var det dette spørsmålet som fikk flest, og mest omfattende tilbakemeldinger. Dette kan for eksempel skyldes at alle gruppene startet arbeidet med spørsmål 1 og kanskje gikk utover selve spørsmålsformuleringen eller at gruppene jobbet på tvers av spørsmålene. Derfor kan det være at tilbakemeldingene på spørsmål 1 enkelte ganger også kan høre hjemme også under andre spørsmål.

Følgende tema pekte seg ut på tvers alle verkstedene:

Kunnskap og kommunikasjon

Under dette temaet ble det trukket frem flere aspekter.

Det er behov for mer kunnskap i egen organisasjon innenfor samfunnssikkerhet generelt, og innen spesielle tema. Når det gjelder spesielle tema blir datasikkerhet trukket frem som et område man mangler/ønsker mer kunnskap på. Det etterlyses kunnskapsgrunnlag på et overordnet, regionalt nivå. Det må til enhver tid være oppdaterte beredskapsplaner på alle nivå.

Det er behov for kunnskap om hvordan andre jobber med samfunnssikkerhet både innad i kommunene, fylket, staten og det private næringslivet. Det er en utfordring å kommunisere risiko ut til ansatte og befolkning.

Det må jobbes med å øke graden av risikoforståelse. Et annet aspekt handlet om rolleforståelse. Når krisa er ute må det være forhåndsdefinerte roller og god informasjonsflyt mellom det offentlige, frivilligheten og befolkningen.

Kompetanse og ressurser

Det kom frem under diskusjonene at organisasjonene føler de mangler kompetanse og ressurser innenfor samfunnssikkerhet. Det er imidlertid et nyansert bilde; opplevelsen av manglende kompetanse og ressurser var generelt svakere hos kommuner enn øvrige organisasjoner. Samtidig var det også store forskjeller mellom kommuner, hvor noen ga uttrykk for at de hadde både kompetanse og ressurser nok, mens andre ga uttrykk for store mangler. I tillegg er det mange ulike tema og områder som trekkes frem - noen peker på manglende ressurser til å drive forebyggende arbeid med tanke på flom, andre peker på manglende rutiner for varsling under en hendelse, og andre igjen sliter med nok helsepersonell og politi til å håndtere ustabile eller farlige enkeltindivider. Totalt sett er bildet at innenfor den brede samfunnssikkerheten med alle sine fasetter er det mange som selv opplever manglende kompetanse og/eller ressurser.

Det er omfattende og dyrt å holde beredskapen oppe, men det er helt nødvendig å investere i beredskap.

Det ble reist spørsmål om vi øver nok på de planene vi faktisk har. Det er også usikkerhet rundt hvem er inkludert i kriseberedskapen. Det forventes at frivilligheten stiller opp, men de er ikke alltid med slik de burde. Når går ansvaret over til kommunen igjen?

Videre kom det frem at mental helse ikke er inkludert i beredskapen slik det er i dag. Man kan fort få «krise i krisen» om man ikke ivaretar folks psykiske helse. Det var spesielt med tanke på koronapandemien og de psykiske utfordringene med nedstenging og andre belastninger som ble trukket frem som eksempel. I første omgang må organisasjonene håndtere en krise, men det etterlyses planer for hvordan man skal jobbe med opplevelsene til befolkningen i etterkant av en krise.

Matsikkerhet

Det blir stadig bygget ned landbruksjord i fylket. Man må sikre matjord også i beredskapsøyemed for å sikre matforsyning ved kriser. Det mangler en overordnet plan for jordvern. Det er viktig å få på plass en slik plan. Videre må fylkeskommunen jobbe med å få informasjon ut til folk om beredskap og dyrkning av mat. Befolkningen kan også bidra, ikke bare bonden.

Klima, ras og flom

Det er behov for i større grad å drive med forebygging enn reparasjon. Det kommer bare til å bli mer ekstremvær man må håndtere. Det kom også frem at våre drikkevannskilder er sårbare. Det skal lite til for å forurense disse. Her er det stort behov for bedre samarbeid på dette feltet, for eksempel med NVE.

Teknologi og infrastruktur

Teknologi og infrastruktur er svært viktig for å opprettholde aktivitet, bosetting og arbeidsplasser i hele fylket. Det ble trukket opp flere utfordringer knyttet til dette som at internettforbindingen er varierende og veldig sårbart. Det er en stor avhengighet av strømforsyningen som gjør oss veldig sårbare.

Spredt bosetning og lange avstander gir også en sårbarhet og kan fort bli en utfordring i krise. Derfor er det viktig å sikre viktig fysisk infrastruktur som vei, skole og industri. Det var mange som var opptatt av cybersikkerheten og at dette bør inkluderes i planen.

Frivilligheten

Frivilligheten kan involveres mer enn den er i dag. Det ligger et stort potensial i befolkningen som man kan benytte. Dette går også igjen som tema i de andre regionale planene.

4.1.2 Ulikheter

Fra verkstedet på Elverum ble følgende tema trukket frem, som ikke ble snakket om på de andre verkstedene:

Organisasjonene må i større grad kartlegge hvilke svakheter de har når det kommer til beredskap, og bruke dette aktivt i å planlegge.

Fra verkstedet på Hamar ble følgende tema trukket frem: Det finnes ikke et ressursregister over hvilke frivillige som hører til ulike områder og temaer. Mange som jobber frivillig er med i flere organisasjoner. I tillegg har de ofte en jobb som er relatert til det de jobber frivillig med. Da er ikke disse ressursene tilgjengelige i en krisesituasjon.

4.2 Spørsmål 2

Spørsmålet som ble stilt gruppene var: *Hva vil sette din organisasjon i bedre stand til å arbeide med samfunnssikkerheten i et bredt perspektiv?*

4.2.1 Fellestrekk

Roller, planer og rutiner

Det er viktig å oppdatere planer og utarbeide lokale beredskapsplaner, ikke bare hvile på regionale. Dette må inkludere en tydelig forståelse av rollene de ulike aktørene har, samt at det må være tydelige roller innad i organisasjonene og på tvers av organisasjoner.

Det er også viktig at man lærer av den erfaringen som oppstår etter håndtering av kriser og hendelser. Da er det viktig at det gjennomføres evalueringer slik at man kan forberede seg bedre til neste gang det oppstår krise, for eksempel i forbindelse med den pågående pandemien.

Samhandling er et veldig viktig nøkkelord som går igjen mange steder. Det ser vi også i de andre tematiske planene. Et forslag som dukket opp, er at det burde finnes en kompetanseoversikt i kommunene som går på tvers av organisasjoner. Det var også vist til at det er behov for opplæring innen for eksempel IKT-sikkerhet.

Øvelser

Organisasjonene må i større grad øve mer på ulike scenarier for å bli trygge på håndtering når det oppstår en krise. Øvelsene må være realistiske slik at man bygger trygghet og kompetanse. Det må gjennomføres øvelser på tvers av organisasjoner der både det offentlige, frivillige og næringslivet er inkludert.

Bemanning i offentlig tjenester

Det er viktig med nærhet til politi i alle deler av fylket. Det ble også gitt tilbakemelding om at det generelt er for lite bemanning på sykehusene, noe som har kommet veldig tydelig frem i pandemien.

Deling av informasjon/kommunikasjon

Det er veldig viktig å få ut informasjon til befolkningen ved en krise. Hvem har ansvaret for det? Hva skjer om man ikke lenger kan nå ut til folk via internett? Dette er temaer det må jobbes mer med og utvikle planer for. Disse planene må gjøres kjent. Det ble også understreket at informasjonsflyten innad i organisasjoner og mellom organisasjoner må fungere på best mulig måte.

4.2.2 Ulikheter

Fra verkstedet på Tynset ble følgende tema trukket frem at aktørene må sørge for demokratisk beredskap gjennom å bygge kunnskap slik at befolkningen opplever at de blir inkludert, føler eierskap og opplever at de blir hørt gjennom medvirkning.

4.3 Spørsmål 3

Spørsmålet som ble stilt til gruppene var: *Hvilke ressurser/kompetanse har din organisasjon som kan brukes videre i det regionale planarbeidet og/eller i samfunnssikkerhetsarbeidet generelt?*

4.3.1 Fellestrekk

Lokalkunnskap og -tilstedeværelse

Samarbeid handler også om bidrag fra ulike hold. Et viktig eksempel her er at alle aktørene kan bidra med lokalkunnskap og oversikt over sitt fagområde, og dermed øke kunnskapsnivået og innsikt hos offentlige virksomheter. Bøndene blir trukket frem som en viktig aktør. De har både masse kunnskap om lokalområdet, matsikkerhet og har store maskinparker som kan være viktig i beredskapen.

Frivilligheten og kulturaktører/håndverkere kan også bidra med lokalkunnskap og innsats om de blir koblet på riktig måte og ved riktig tidspunkt. Museene kan for eksempel bidra med kunnskap og forvaltning av kulturminner.

Kunnskapsinstitusjoner og industri

Flere nevner NTNU/Gjøvik som en viktig aktør å trekke på. NTNU tilbyr masterstudie i samfunnssikkerhet og har utdanning innen teknologi og cybersikkerhet, samt bachelorprogram i akuttmedisin. Også andre kunnskapsinstitusjoner kan trekkes inn i denne sammenheng. Disse bør trekkes inn i fylkeskommunens arbeid med samfunnssikkerhet.

Det sterke miljøet innenfor industri eller næringsliv må inkluderes. Her nevnes for eksempel IKT-miljø på Lillehammer, industrien på Raufoss og sykehusene som viktige institusjoner.

4.3.2 Ulikheter

Fra verkstedet på Gjøvik ble kapasitet på mottak (av flykninger) nevnt som noe man kunne bidra med lokalt.

4.4 Spørsmål 4

Spørsmålet som ble stilt til gruppene var: *Hvordan, eller til hva kan en regional plan være et nyttig verktøy for å møte utfordringene knyttet til samfunnssikkerhet?*

4.4.1 Fellestrekk

Samarbeid og kunnskapsløfting

En regional plan kan bidra til samarbeid på tvers av organisasjoner. Her trekkes både interkommunalt samarbeid frem, samt samarbeid på tvers av ulike nivåer i forvaltningen. Det er et generelt ønske om at kunnskapsnivået rundt samfunnssikkerhet må økes, og det kan denne planen bidra med. Et godt kunnskapsgrunnlag kan hjelpe organisasjonene til å gjøre riktige prioriteringer innenfor dette temaet. Planen kan bidra til å tydeliggjøre hvilke roller som hører til hvilke nivå (kommune, fylke, stat, andre aktører) og tydeliggjøre mål for disse. Da kan planen igjen bli et godt styringsverktøy.

Kompetanse

Om planen gir en god oversikt over hvilke kompetanser og ressurser man finner i de ulike organisasjonene vil dette være svært nyttig.

Planen vil være en mulighet til å drive med erfaringsoverføring. Her er det mange som spesielt trekker frem læring fra pandemihåndteringen.

Ønsker til planen

Det er et klart ønske om at planen skal være oversiktlig, digitalisert og at det skal være enkelt å søke på ord og tema.

4.4.2 ***Ulikheter***

For spørsmål nummer 4 var det ingen store ulikheter som er relevante for arbeidet med planen.

5 Innlegg fra unges stemmer

Representanter fra ungdommens fylkesting holdt innledning i Tynset, Gjøvik og Elverum. Her følger innleggene fra ungdomsrepresentantene i sin helhet. Innleggene er gjengitt etter avtale med representantene.

5.1 Tynset (Savalen)

Innledningstale medvirkningsseminar Savalen v/Thea Moldstad, Ungdommens fylkesting:

Hva trenger vi av samfunnssikkerhet?

Et samfunn som har tilrettelagt for god sikkerhet har både fysisk og psykisk helsepersonell og stor kompetanse på disse feltene ved behov.

Redningstjenesten som bidrar ved uttrykning som offentlige redningstjenester, og frivillige aktører som røde kors og norsk folkehjelp er en stor del av samfunnssikkerheten.

Også husstandsberedskapen er avgjørende for sikkerheten til innbyggerne. Ved en krisesituasjon, er det høyst nødvendig at husstander har nødvendig utstyr i heimen.

IKT er viktig for å formidle informasjon til befolkningen er alfa og omega i den verden vi lever i i dag. Vi er helt avhengig av IKT for offentlig og privat kommunikasjon, banktjenester, og ellers for å fungere i et moderne samfunn.

Infrastruktur, transportmuligheter, bredbånd, strømforsyning, vann og avløp er helt nødvendige faktorer i et fungerende samfunn.

Inkludering

Jeg ønsker å trekke frem flere av ideene for å bidra til inkludering fra Innlandets medvirkningswebinar i februar. Der kom blant annet disse forslagene opp.

Røde kors ungdomsorganisasjon, for at ungdom skal få samles og ta til seg kunnskap og oppleve natur, friluftsliv, førstehjelp osv. Tilrettelagt for et trygt møtested for alle ungdommer.

Skape et kulturelt sammentreff der det tilrettelegges så alle i samfunnet er velkommen. Åpne opp for, og tilrettelegge for, flykninger og tilflyttere i sosiale arenaer og sammenkomster. Her er stor tanke å møtes over måltid for å bygge relasjoner. Til ettertanke; det er ofte krevende og være den ene som skal inkludere seg selv. Det gunstige er om samfunnet eller bygda ønsker å inkludere.

Innflytterfest for å inkludere forskjellige nasjonaliteter og etnisiteter i samfunnet. Også for å ufarliggjøre.

Idrettslag som samler innbyggere i alle aldre og skaper felleskap, likeså møter og treff uten store utgifter

Garasje med biler og andre kjøretøy der den eldre generasjonen kan videreføre (livs og- arbeids) erfaring til de yngre som vil sette stor pris på å oppholde seg på en slik trygg arena.

Teater ung fjellregionen er et godt eksempel på en veletablert, gratis, teatergruppe, der ungdommer får møtes og utvikle seg selv og bygge relasjon til andre.

En strikkekafe for å inkludere mennesker i alle aldre, med ulik etnisk, religiøs og generell bakgrunn. Kunne dele både kunnskap og (livs) erfaring på en trygg arena, der man også kan bygge relasjon.

Organisert leksehjelp (en til en). Det er også mulig å organisere samtalepartnere for å luften tanker og følelser.

Ungdommer trenger god oppfølging, struktur og veiledning underveis og i overgangen skole til arbeidslivet. Og selvfølgelig at arbeidsplasser finnes tilgjengelige i Innlandet, ikke bare i byene.

Klima og miljø

Min generasjon skal ta over verden. Vi ønsker ikke å måtte rydde opp i feilene til våre foreldre.

Vi er ikke ukjent med menneskers livsstil og konsekvensene av vår levemåte. På slutten av 1700-tallet startet den industrielle revolusjonen i Europa. Overgangen fra muskelkraft til maskinkraft ble innført over kort tid. Nye oppfinnelser som spinning Jenny, jernbane, kanaler og dampmaskinen ble oppfunnet av kreative mennesker. Den nye effektive industrien som gav alle tilgang på billige varer og produkter gav stor etterspørsel blant folket som resulterte i stor produksjon. Her kan vi også se på de etiske retningslinjene som da og nå i største grad ble og blir brutt. På 17 og 1800-tallet ble barn helt ned i 7-års alderen

Som mange av dere kan tenke dere er en stor andel av verdens jordbruksareal bare noen få meter over havet. Økt drivhusgassutslipp som bidrar til global oppvarming, er et resultat av dette er smelting av isbreer og polene og økt havtemperatur. Vi kjenner til at stoff med økt temperatur trenger mer plass og beveger seg i større grad en samme stoff, men med lavere temperatur. Sånn er det også med havet. Når havtemperaturen stiger, stiger også havet og en stor prosentandel av landbruksarealet trues.

Thomas Cottis har skrevet rapporten «En fremtid du ikke vil ha» som også har blitt filmatisert til en kortfilm ved navn «Fuck fossils». Her ser vi hvilke konsekvenser våre valg i de kommende årene vil ha på klimaet. Klimaflyktninger og ødeleggelser av avlinger og matforsyninger er flere av de relevante tingene vi før høre om i denne høyaktuelle rapporten samt enkelte av løsningene på klima og forskning.

Vi har lært mye etter korona. Vi har lært at å vaske og sprite hender, holde avstand og å holde oss hjemme kan forhindre mye. Sånn er det også med klimakatastrofen vi står ovenfor. 12. mars 2020 er en minneverdig dag. Over natta endret vår hverdag seg. Vi har lært å tilpasse oss. Teamsmøter som resulterte i mye mindre flytrafikk. Nettshopping og kvantitet som resulterer i forferdelige utslipp og avfallsfyllinger med tonnevis av klær som i «den giftige kirkegården» i Chile. Vi ser at våre valg kan ha både positive og negative virkninger og vi må gjerne tenke oss to ganger om før vi tar en endelig beslutning.

«Fast fashion» på norsk rask mote eller raske trender er forbigående trender som ofte ikke er i vinden mer enn en sesong. Som en følge av vårt forbrukersamfunn er økt drivhusgassutslipp fra produksjon, eksport og avfall som nevnt blant annet i Chile store faktorer til klimaendringer.

Etter endeløs scrolling på Facebook har kanskje flere av dere sett innlegg fra 2020 der dyr kommer tilbake til de tomme byene. Dette er ett godt eksempel på hvordan vi mennesker har jaget dyr ut og bort fra dyrenes naturlige habitat. Vi så da at når vi menneskene var i lockdown var det trykt for dyrene og returnere til parkanlegg og forlatte gater. Vi ser at vår livsstil og hvordan vi mennesker tar oss til rette har ringvirkninger på dyr og plantelivet. Dette vet vi så altfor godt at i største grad også påvirker oss mennesker også.

I løpet av de siste månedene har jeg sett de første 5 episodene i serien Our planet på Netflix med David Attenborough. Dette er en utrolig serie som skildrer vår fascinerende natur på den blå planet. Serien tar også for seg dagens trusler ved klima og økologien i de forskjellige økosystemene. Reporteren Attenborough som i 57 år har dokumentert endringene på kloden. Nå som 95 åring er han fortsatt meget engasjert i klima og tar valg deretter – så da er det håp for oss også.

Før 2030 har Norge ett mål om å redusere utslippet av klimagasser med 50 til 55 prosent. Før 2050 skal de norske utslippene være 90-95% lavere. Dette sammenlignes med Norges utslipp fra 1990. Dette er en stor nedgang som forventes for at vi ikke skal overskride 2-gradersmålet på verdensbasis. Dette krever handling. Politikere og enkeltpersoner må handle. Jeg må handle. Du må handle.

Mahatma Ghandi sa: «be the change you want to see in the world.»

«Vi er generasjonen som avgjør hvordan fremtiden av kloden, vårt hjem, vi trenger dere, ledere over hele verden, til å stå sammen med oss.» WWF global climate march

Konsekvenser:

- Vann- og matsikkerhet for millioner av mennesker trues av hyppigere og verre hetebølger, stigende havnivå, tørke og flom.
- Verden vil få langt flere i ekstrem fattigdom.
- Økt havtemperatur vil redusere mengden mat vi kan hente fra havet.
- Flere arter risikerer utryddelse og ca. halvparten av artene rapporten har vurdert har allerede forflyttet seg mot polområdene eller, på land, også til høyreliggende strøk.
- Omtrent halvparten av verdens befolkning opplever for tiden alvorlig vannmangel i minst en del av året.
- Helsekonsekvenser: ekstremvarme har gitt høyere dødelighet over hele verden. Det er allerede økning i sykdommer som spres gjennom mat og vann. Ekstremvær kan ødelegge sanitæranlegg som spres sykdom. Folk utsettes for dødelig/skadelig røyk fra skogbranner.
- Økonomiske konsekvenser: tap av eiendom og livsgrunnlag skjer når sektorer som jordbruk, skogbruk, fiske, energi, og turisme utsettes for ekstremvær.
- Klimaendringer bidrar til å gjøre humanitære kriser verre når konsekvenser av klimaendringer inntreffer der befolkninger allerede er sårbare, for eksempel i lavtliggende øystater og fattige land.
- Sårbarhet varierer veldig mellom ulike land og regioner, men Europa er også utsatt:
- Flom ved kyst og i innlandet medfører risiko for folk, økonomi og infrastruktur.
- Økt dødelighet for folk som følge av høyere temperaturer og ekstremvarme.
- Ødeleggelse av økosystem i vann og på land.
- Økt vannmangel kan ramme mange sektorer.
- Varmere og tørrere vær, samt ekstremvær, gir dårligere avlinger.

5.2 Gjøvik

Våre ønsker for Innlandet

Jenni Øiom Askvig og Rakel Therese Moen Skogen,

På vegne av UFT Innlandet

Bærekraftige valg

- Hva er det vi bestemmer i dag
- Vi mener: Det skal være ukult å være miljøversting, og at det skal være «in» å ta hensyn til klimaet
- Lytt til fagfolk

- Fremtiden er dyrebar

Transport

- Flere transporttilbud til de mer sårbare, og til de som ikke bor like sentralt
- Sosiale utfordringer tilknyttet til transport
- Bysykler, el-sykler

Skole

- Usikkerhet er en fellesnevner blant ungdom
- Vi ønsker et bredt videregående linjetilbud i Innlandet
- Studie- og yrkesveiledning
- Lavterskeltilbud på videregående skole når det kommer til psykisk helse
- Flere helsefagarbeidere på skolene til forebyggende tiltak for psykisk Helse

Samfunnssikkerhet

- Utbygging av bredbånd
- Vi må ta lærdom av kriser og unntakstilstander
- Selvforsyning og matproduksjon her i Innlandet

Psykisk helse

- Flere tilbud til ungdommer
- Flere sengeplasser på institusjoner
- Økt individuell behandling

5.3 Elverum

Våre tanker om Innlandet i fremtiden

Sigrun Myrvang og Erle Marie K. Andersen, på vegne av UFT Innlandet.

Medvirkningsseminar Innlandet fylkeskommune 25.03.22

Innlandet Ungdommens Fylkesting er et rådgivende organ som skal inkludere, engasjere, motivere og fremme ungdommens saker på fylkesnivå i Innlandet. Der sitter vi sammen med representanter fra nesten alle kommuner i fylket og jobber med saker som omhandler oss ungdom. Det er utrolig lærerikt, moro og spennende og jobbe sammen med så mange flinke engasjerte ungdommer som deler interessen for politikk.

Vi vil selvfølgelig også dele våre tanker og ønsker for Innlandet i fremtiden med andre setter pris på muligheten for å kunne gjøre det i dag. Vi har delt inn i temaene vi ønsker å snakke om etter de regionale planene, Inkludering, Samfunnssikkerhet og Klima, energi og miljø.

Det inkluderende Innlandet

Helse

Vi har blitt invitert hit for å snakke om hva som er viktig for de unge. Et av de viktigste temaene blant unge er inkludering og åpenhet. Som ung ønsker man en mulighet til å føle seg trygg, respektert og viktig for samfunnet rundt. Det å jobbe mot et inkluderende Innland vil åpne opp nye dører for hele Innlandet, hvor folk blir hørt, får den hjelpen de trenger og jobber på tvers av ulike folke- og aldersgrupper, som nå.

Det har tydelig kommet fram under pandemien at den psykiske helsen ble påvirket blant alle, også ungdommer. Når det kommer til helse aspektet av det inkluderende innlandet er det viktig at hele fylket fortsetter å opprettholde, styrke og utvide tilbudet for psykisk helsehjelp. Det er viktig for Innlandet å utvide tilbudet, styrke bemanningen og unngå nedleggelse av institusjonene for psykisk helse. Videre ønsker vi å sikre at det er helsesykepleiere på alle videregående skoler i Innlandet hver dag og sørge for at det er skolepsykologer tilknyttet alle videregående skoler. Vi mener at vi bør innføre flere lavterskeltilbud i hele Innlandet med et større mangfold blant ansatte.

Møteplasser

Det gjelder ikke bare rundt helse at vi ønsker flere lavterskeltilbud. Når det kommer til møteplasser, opplever unge i dag et stort prestasjonspress på mange arenaer. Derfor er det viktig å innføre flere lavterskeltilbud der fokuset utelukkende er å ha det gøy. I tillegg ønsker vi at det skal bli lagt til rette det å aktivisere uorganisert ungdom gjennom fritidsklubber og andre møteplasser. Vi i UFT har tidligere i fjor jobbet med et kulturkort som kan brukes i hele innlandet, men vi ønsker fortsatt at Innlandet skal styrke kulturtilbudet og sikre at kulturtilbudet er tilgjengelig for alle uavhengig av økonomisk situasjon. Vi mener også at det er viktig å samarbeide mellom ulike arenaer i lokalmiljøet for å skape bedre inkludering.

Møteplasser - ideer fra representanter i ungdommens fylkesting under medvirkningsseminaret for det inkluderende Innlandet i februar;

- Ønske om møteplasser på tvers av kultur, alder og interesser. Slike møteplasser vil i stor grad bygge relasjoner og styrke samhold og forståelse i samfunnet. Å samle mennesker med forskjellig bakgrunn, perspektiver og ferdigheter kan være veldig lærerikt og utviklende.
- Det kom ideer om; møteplasser for å utveksle livs og -arbeidserfaring.
- Strikkekafe for å inkludere mennesker i alle aldre, med ulik bakgrunn.
- Organisert leksehjelp, initiativ til leksehjelp for fremmedspråklige, eldre som tar initiativ til leksehjelp for barn og unge.
- Forslag om samtalepartnere for å luften tanker og følelser.
- Vi tenker møteplasser er en forutsetning for et inkluderende Innlandet, det er også utdanningsmuligheter.

Skole:

- Vi ungdommer er opptatte av god kompetanse hos lærere, oppdaterte skolebøker og materiell.
- Vi ønsker et bredt linje- og fagtilbudet ved videregående skoler i hele Innlandet. Og et skolesystem med flere valgmuligheter, flere programfag og færre fellesfag for å oppleve relevans.
- Strebe etter å sikre alle yrkesfagelever lærlingplass og gjøre det lønnsomt for næringslivet å ta inn lærlinger.
- God oppfølging, struktur og veiledning underveis og i overgangen skole til arbeidslivet for unge.

Arbeidsliv:

- Rundt arbeidsliv har vi i UFT drøftet mye rundt viktigheten av; desentraliserte arbeidsplasser.

- Vi har stor tro på etablering av kontorfellesskap, særlig med fokus på mindre sentrale strøk, gir mulighet til å være del av et større, nytenkende fagmiljø. Det vil gjøre det mer attraktivt særlig for unge entreprenører å flytte ut i distriktene etter endt studie.
- Arbeidsplasser der det er mulig, bør strekke seg etter å ha fleksible ordninger der hjemmekontor kan være et alternativ. For å kunne hjemmekontor eller jobbe i kontorfellesskap, men også benytte skoleplattformer er stabilt høyhastighetsnett med kapasitet i hele Innlandet en forutsetning.
- Utbygging av høyhastighetsnett er kjempeviktig og noe alle bør ha lik tilgang til i dagens digitaliserte samfunn.
- Transport er også en forutsetning for å kunne benytte seg av møteplasser og kunne ha desentraliserte arbeidsplasser der man også legger til rette for pendling. Kollektiv transport leder oss inn i et nytt tema; klima og miljø.

Klima, energi og miljø

Når det gjelder politikk rundt klima og miljø i nåtiden er det ingen tvil om hvem det vil bety mest for i framtiden. Oss unge. Vi må stoppe de menneskeskapte klimaendringene og redusere utslippene med minst 60 prosent til 2030. Fremtidige generasjoner skal arve en klode som er minst like god som da vi kom til verden. Veitrafikken, jordbruket, næringslivet og alle sektorer må omstiller i en grønnere retning. Vi ønsker å satse på utvikling og innovasjon innenfor sirkulær økonomi, samt stanse forsøpling og fokusere på naturen som finnes i innlandet, derfor ønsker vi å stanse inngrep i naturreservat. Vi ønsker også at det skal satses på utvikling av bioenergi og at det bygges mer fornybar energi i Innlandet. Dette kan være solcellepanel, bioenergi og energieffektivisering av operative fornybare energianlegg. Vi mener også at man må øke antallet ladepunkter i Innlandet, og sørge for at alle kommuner har ladestasjoner til EL-biler. Det er også viktig å sørge for at man minsker forbruk og avfall, og at man fokuserer på å gjenvinne. Det eksisterer et Ungdomsengasjement for klima, dette ser man tydelig med Natur og Ungdom, og det er viktig å være i åpen dialog med de unge når det kommer til klima. Det er også viktig at vi har fleksible løsninger, det er ikke bærekraftig at det går tomme busser, samtidig må folk kunne benytte seg av transport til de tidene man har behov. Er det ikke tilgjengelig blir det ikke benyttet.

Samfunnssikkerhet

Samfunnssikkerhet, samfunnets evne til å verne seg mot og takle uønskede hendelser er også noe som mange ungdommer er opptatt av. For å styrke samfunnssikkerheten er det viktig å utvikle redningstjenesten. Det er viktig med offentlige redningstjenester, men også frivillige aktører som røde kors og norsk folkehjelp. Videre er det som vi tidligere var inne på, viktig å utvikle både somatisk og psykisk helse. Det vil også være viktig å øke kunnskapen om egenberedskap grunnet dette kan være helt avgjørende for sikkerheten til innbyggerne. En annen essensiell ting å fokusere på er infrastruktur. Vi må sikre for at det eksisterer sterk nok infrastruktur når det kommer til transport, bredbånd, strømforsyning, vann og avløp. Det er selvfølgelig også viktig å verne mot uønskede hendelser når det kommer til matforsyning og matberedskap. Det er livsviktig for tenkelige og utenkelige kriser vi står ovenfor. Det er derfor viktig å ikke bygge ned matjord. Videre er det viktig å formidle kunnskap om IKT (Informasjons- og kommunikasjonsteknologi) til befolkningen for å skape en visshet om at ulike tjenester er tilgjengelige.

Men, for oss som ungdommer og innbyggere i Innlandet handler ikke samfunnssikkerhet bare om den praktiske organiseringen, planer og tiltak i seg selv. Det er ikke bare samfunnet og dets funksjoner som skal opprettholdes, individene i samfunnet som skal komme seg gjennom de vanskelige situasjonene. Derfor handler samfunnssikkerhet også om det emosjonelle, vissheten av at det er utarbeidet gode planer og tryggheten det gir i hverdagen. Derfor er det så viktig å få være med å medvirke i disse prosessene, det gir forsterket følelse av å være informert og inkludert, når det gjelder samfunnssikkerhet særlig, gir det en trygghet.

På tvers av områder

- Når vi skulle organisere temaene vi ønsket å snakke om etter de regionale planene innså vi i enda større grad hvor tett ulike områder henger sammen. Vi deler inn i ulike planer men det betyr jo selvfølgelig ikke at de forskjellige områdene ikke er avhengige av hverandre og kan handle om mye av det samme, som det selvfølgelig er viktig å ta med seg inn i arbeidet.
- Inkludering og samhold er viktig for samfunnssikkerhet, samarbeid er viktig i uforutsette situasjoner.
- Inkludering er viktig for klima og miljøhensyn, mennesker som føler en tilhørighet og trives der de lever blir mer motivert og engasjert i å ta vare på miljøet rundt seg enten det er lokalt, nasjonalt eller globalt. Store problemer som klimakrisa krever at alle samarbeider.
- Vi har nevnt høyhastighetsnett, dette er virkelig et tiltak for inkludering, men også samfunnssikkerhet og formidling.
- Kollektiv transport er også viktig for inkludering, for å kunne delta i det som skjer i samfunnet og selvfølgelig for klima og miljø. Slik kunne man fortsatt å sett på sammenhenger nesten i den uendelige.
- Helt til slutt ønsker vil vi understreke viktigheten av å inkludere og lytte til oss ungdommer i arbeidet med de regionale planene, men også i alle andre sammenhenger. Vi ser kanskje i større grad muligheter der voksne ser begrensninger. Vi er fremtidsrettede og opptatt av hvordan det skal og kan bli. Vi har ikke like mange års erfaring, men nettopp fordi vi er ungdommer, har vi våre unike erfaringer og perspektiver å bidra med. Takk for at vi fikk innlede her i dag.

6 Oppsummering

6.1 Veien videre for medvirkning

Det er kommet konkrete og omfattende innspill til videre utvikling av de tre regionale planene for Innlandet fylkeskommune. Det er lagt ned et godt og konstruktivt arbeid gjennom verkstedene som er gjennomført i forbindelse med medvirkningsprosessen. Det er Norconsults erfaring at det er viktig med god tilbakemelding til deltakerne etter gjennomførte verksteder. I etterkant av de gjennomførte verkstedene skal oppsummeringen, dette dokumentet, offentliggjøres.

En tydelig tilbakemelding fra samtlige verksteder er å ta i bruk den lokale kunnskapen. Det anbefales at ytterligere medvirkningsaktiviteter gjennomføres også på senere tidspunkt. Lokal kunnskap og erfaringer kan bidra til utvikling av mer treffsikre og lokale tiltak, lokal forankring og eierskap, samt økt kunnskap hos fylkeskommunen.